

Učitel matematiky

Eva Zelendová

Inspirace ze zahraničí – procvičování algebraických dovedností

Učitel matematiky, Vol. 21 (2013), No. 2, 124–128

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/149501>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2013

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

INSPIRACE ZE ZAHRANIČÍ – PROCVIČOVÁNÍ ALGEBRAICKÝCH DOVEDNOSTÍ

EVA ZELENDOVÁ

Jednou za měsíc vychází americký časopis *Mathematics Teacher* určený učitelům matematiky, kteří vzdělávají žáky od 8 do 14 let. Články přinášejí řadu zajímavých podnětů jak zlepšit výuku matematiky, jak využít reálný svět pro výklad či procvičení matematických pojmů a dovedností apod. V následujícím textu se můžete seznámit s některými zajímavými náměty z článku *Procvičování algebraických dovedností* [1], který byl uveřejněn v dubnovém čísle r. 2012.

V úvodu článku autoři vyslovují přesvědčení, že vyučování algebraických dovedností může být mnohem smysluplnější, podaří-li se využít všech možností, které má vyučující k dispozici. Vhodné využití výpočetní techniky umožňuje chápat logické a matematické vztahy hlouběji a neomezovat se pouze na schopnost pouhého počítání. Hlavním cílem vyučujícího by však mělo být **propojení daných postupů** (operace se zápornými čísly, úpravy algebraických výrazů, řešení rovnic a nerovnic, řešení soustavy rovnic) **s myšlenkovými procesy** žáků (využití daných postupů, „obrácené myšlení“, „porozumění celku“, nalezení vhodného příkladu a protipříkladu, rozpoznání chyby a mylného úsudku, zdůvodnění řešení u úloh s výběrem odpovědi, využití vlastností algebraických operací, „kvalitativní myšlení“, „divergentní myšlení“³). Každý z uvedených devíti myšlenkových procesů je v článku stručně popsán a ilustrován na několika žákovských úlohách. Pro inspiraci se podívejme na některé z nich.

---

³Volný překlad názvů myšlenkových postupů použitých autory článku.

„Obrácené myšlení“

Myšlenkový proces, který umožní žákům doplnit zadaný počáteční algebraický výraz, magický čtverec apod. pomocí popsaných dílčích úprav nebo na základě znalosti konečného řešení.

Ukázka č. 1

Doplň chybějící znaménko operace. Když bude potřeba, můžeš použít závorky.

a) $6m \square 7 \square 2m = 8m + 7$

b) $6m \square 7 \square 2m = 20m$

c) $6m \square 7 \square 2m = 12m^2 - 14m$

Ukázka č. 2

Jestliže sečteš v magickém čtverci tři výrazy v každém řádku, sloupci a diagonále, dostaneš vždy stejný magický součet. Dopln chybějící výrazy do tohoto magického čtverce:

$x + 1$		
$4x - 1$	$x - 2$	
$-2x - 6$		

„Porozumění celku“

Schopnost pracovat s mnohočlenem jako s celkem, nevidět v něm jen izolované proměnné, čísla, znaménka operací. Tento přístup lze využít např. při řešení úloh, ve kterých žáci musí zjistit, zda jeden ze zadaných mnohočlenů je částí druhého známého mnohočlenu.

Ukázka č. 3

Při zjišťování hodnot následujících výrazů využij toho, že $2x + 15 = -2$.

a) $2x + 16 =$

b) $2x + 5 =$

c) $3 \cdot (2x + 15) =$

d) $-1 \cdot (2x + 15) - 1 \cdot (2x + 15) =$

e) $-0,5 \cdot (2x + 5) =$

Využití vlastností algebraických operací

Schopnost využívat pravidla pro sčítání, odčítání, násobení a dělení jednoduchých algebraických výrazů k porovnání různých reprezentací daného algebraického výrazu, například ke zdůvodnění znaménka výsledné hodnoty výrazu v závislosti na „aktuálním“ znaménku proměnné.

Ukázka č. 4

V tomto úkolu představují a a b čísla na číselné ose, $\square$ představuje znaménko operace. V tabulce zakroužkuj operaci, která zajistí záporný výsledek pro $a \square b$.

a) $\begin{matrix} + & - & \times & : \end{matrix}$

b) $\begin{matrix} + & - & \times & : \end{matrix}$

c) $\begin{matrix} + & - & \times & : \end{matrix}$

d) $\begin{matrix} + & - & \times & : \end{matrix}$

„Kvalitativní myšlení“

Schopnost, která zahrnuje předvídání, pozorování a interpretaci výsledku. Žáci formulují obecné závěry na základě analýzy různých možností zadání a řešení úlohy. Zdůrazněme, že potřebnou informaci o vhodném řešení lze získat bez faktického vyřešení příkladů.

Ukázka č. 4

Aritmetický průměr pěti čísel je záporný.

- Mohou být všechna čísla záporná? Vysvětli.
- Mohou být všechna čísla kladná? Vysvětli.
- Mohou být pouze dvě z pěti čísel kladná? Vysvětli.
- Mohou být pouze tři z pěti čísel záporná? Vysvětli.
- Může být pouze jedno z pěti čísel záporné? Vysvětli.

„Divergentní myšlení“

Tato schopnost je často využívána při řešení úloh, které podporují využití několika různých metod řešení, umožňujících tvůrčí přístup k řešení, nebo nabízejících širší škálu odpovědí.

Ukázka č. 6

Doplň shodné výrazy různými způsoby.

- $\dots + 6x + \dots = (\dots + \dots)^2$
- $\dots + 6x + \dots = (\dots + \dots)^2$
- $\dots + 6x + \dots = (\dots + \dots)^2$
- $\dots + 6x + \dots = (\dots + \dots)^2$
- $\dots + 6x + \dots = (\dots + \dots)^2$

Závěr

Je třeba si uvědomit (ve shodě s názorem autorů), že předložený seznam devíti myšlenkových procesů nelze chápat jako jednoznačně určený systém procesů používaných při řešení algebraických úloh. Seznámení se s uvedenými typy myšlenkových procesů může učitelům pomoci lépe plánovat skladbu hodin matematiky např. při procvičování algebraických dovedností žáků. Zajímavé jistě jsou i „krátké“ ukázkové úlohy, které sice mohou být pro řadu žáků českých škol netradiční, přesto při jejich řešení mohou zažít *pocit úspěchu bez dlouholeté námahy*.

Literatúra

- [1] Friedlander, A., Arcavi, A., Mathematics Teacher, *On Practicing Algebraic Skills* 105(8) April 2012

RNDr. Eva Zelendová
Národní ústav pro vzdělávání
Weilova 1271/6, 102 00 Praha 10
e-mail: eva.zelendova@nuv.cz